

Sygn. akt I ACa 490/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Robert Obrębski (spr.)

Sędzia SA Jacek Sadowski

Sędzia SO (del.) Mariusz Łodko

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 12 września 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. G.'ego

przeciwko (...) Ł. K. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 16 listopada 2012 r.

sygn. akt I C 119/12

1. prostuje oczywistą niedokładność w komparycji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że przy oznaczeniu strony pozwanej wpisuje (...) Ł. K. w W.”;

2. oddala apelację;

3. zasądza od (...) Ł. K. w W. na rzecz J. G.'ego kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt IA Ca 490/13

UZASADNIENIE

Pozwem z 11 października 2011 r. J. G. wniósł o zasądzenie w postępowaniu nakazowym od (...) Ł. K. w W. kwoty 307806 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 września 2011 r. do dnia zapłaty tytułem niezapłaconej części należności za wykonanie, na rzecz strony pozwanej, umowy z dnia 18 września 2009 r., na podstawie której powód opracował wielobranżowy projekt budowlano – konserwatorskiego remontu oraz przebudowy P. na W. w Ł. (...).

W dniu 8 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy uwzględnił w całości żądanie pozwu, zgodnie z wnioskiem powoda, w postępowaniu nakazowym wydał bowiem nakaz zapłaty, w którym obciążył ponadto stronę pozwaną kosztami procesu w kwocie 11065 zł. Strona pozwana wniosła zarzuty od nakazu zapłaty, w których wносиła o jego uchylenie i oddalenie powództwa, nie kwestionując okoliczności wykonania przez powoda umowy powołanej w pozwie, twierdziła bowiem,

że zamówiony projekt pozwany wykonał z opóźnieniem wynoszącym 444 dni oraz że strona pozwana uzyskała uprawnienie do obciążenia powoda karą umowną, zastrzeżoną w § 9 ust. 1 umowy na wypadek niedotrzymania terminu wykonania projektu. Pozwana nie twierdziła, aby przez procesem skorzystała z uprawnienia dotyczącego potrącenia należności obu stron, nie złożyła także oświadczenia o potrąceniu wierzytelności z tytułu kary umownej z niezapłaconą częścią wynagrodzenia należnego powodowi w treści zarzutów od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2012 r., Sąd Okręgowy utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 8 grudnia 2011 r., wydany w postępowaniu nakazowym w sprawie I Nc 381/11. Na podstawie dokumentów złożonych przez strony, Sąd Okręgowy ustalił okoliczności, które nie były sporne, wskazał bowiem, że w dniu 18 września 2009 r. strony zawarły umowę, w której powód, za umówione wynagrodzenie, zobowiązał się do wykonania, w terminie do 30 stycznia 2010 r. wielobranżowego projektu budowlano – konserwatorskiego remontu, jak też przebudowy P. na W. w Ł.(...) w W.. Sąd Okręgowy ustalił, że powód wykonał projekt prawidłowo, nie dotrzymał jednak umówionego terminu, protokół jego odbioru został bowiem podpisany w dniu 21 kwietnia 2011 r., czyli po upływie 444 dni od terminu, w którym projekt miał zostać wykonany przez powoda. Strona pozwana mogła, według ustaleń Sądu Okręgowego, obciążyć powoda karą umowną w wysokości przenoszącej kwotę należności głównej, która odpowiadała niezapłaconej części wynagrodzenia za wykonanie umowy, jednakże nie skorzystała z takiej możliwości ani przed wniesieniem pozwu złożonego w tej sprawie, ani też w zarzutach od nakazu zapłaty, w treści których Sąd Okręgowy nie doszukał się oświadczenia woli o potrąceniu przez stronę pozwaną własnej wierzytelności z tytułu kary umownej. Nie mogąc uwzględnić kompensacyjnego skutku oświadczenia, które nie zostało złożone przez stronę pozwaną, Sąd Okręgowy wskazał, że zarzutu nie mogły zostać uwzględnione oraz że nakaz zapłaty należało utrzymać w mocy, zgodnie z art. 496 k.p.c., strona pozwana nie podnosiła bowiem innych zarzutów, które przemawiałyby przeciwko zasadności powództwa.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego złożyła strona pozwana, która zaskarżyła ten wyrok w całości, nie opierając apelacji na typowych zarzutach, powołała się w niej na nową okoliczność, dotyczącą złożenia, w dniu 28 grudnia 2012 r., skutecznego oświadczenia woli o potrąceniu kary umownej w kwocie 82653,58 zł za opóźnienie w wykonaniu przez powoda umowy z dnia 18 września 2009 r. z należnością objętą nakazem zapłaty wydanym w tej sprawie, wniosła o dopuszczenie dowodu z tego dokumentu oraz z not księgowych z dnia 19 sierpnia 2011 r. i z dnia 20 września 2011 r. wraz z dowodami ich doręczenia powodowi, na tej podstawie wносиła o zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu strona skarżąca wskazywała na dopuszczalność powołania w apelacji zarzutu potrącenia oraz na skuteczność złożenia tego rodzaju oświadczenia po wydaniu wyroku. W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie oraz obciążenie strony pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, podniesiona w niej nowa okoliczność, związana ze złożeniem przez stronę skarżącą oświadczenia woli o potrąceniu własnej wierzytelności wobec powoda, z tytułu kary umownej za opóźnienie w wykonaniu umowy z dnia 18 września 2009 r., z niezapłaconą częścią należności powoda za wykonanie wskazanej umowy, nie mogła odnieść skutku określonego w apelacji, zostało w niej bowiem pominięte, że sprawa nie była rozpoznawana według przepisów zwykłego procesu, lecz w postępowaniu nakazowym, w którym obowiązują ograniczenia w dopuszczalności opierania obrony przez stronę pozwaną na zarzucie potrącenia, stosownie do art. 493 § 1 i 3 k.p.c., który został całkowicie pominięty w argumentacji podanej w apelacji.

W zwykłym postępowaniu strona pozwana jest uprawniona do złożenia oświadczenia o potrąceniu wzajemnej należności, jak również związanego z nim zarzutu procesowego, aż do prawomocnego zakończenia postępowania. Tego rodzaju oświadczenie może więc zostać skutecznie złożone nawet po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji, a nawet w postępowaniu apelacyjnym, nowa okoliczność nie może bowiem zostać pominięta na podstawie

art. 381 r. Według przepisów zwykłego postępowania procesowego, strona pozwana nie jest ograniczona w zakresie zgłaszania środków dowodowych zmierzających do wykazania zasadności okoliczności podanych na uzasadnienie roszczenia, które zostało objęte czynnością i zarzutem potrącenia, każdym dostępnym środkiem dowodowym może więc wykazywać zasadność własnej wiarytelności wobec strony powodowej, składając natomiast oświadczenie o potrąceniu po wydaniu wyroku objętego apelacją, co najwyżej musi się liczyć z możliwością uchylecia zaskarżonego wyroku do ponownego rozpoznania istoty sprawy w zakresie obejmującym także roszczenie objęte zarzutem potrącenia dokonanego w toku postępowania apelacyjnego, w takim wypadku nie jest bowiem wykluczone skorzystanie z art. 386 § 4 k.p.c. przez sąd drugiej instancji.

W sprawach, które nie zostały zakończone przez 3 maja 2012 r., zostały natomiast rozpoznane według przepisów postępowania nakazowego, zasadniczo odmiennie została uregulowana dopuszczalność podnoszenia zarzutu potrącenia oraz związanego z tym zarzutem składania oświadczenia o potrąceniu przez pozwanego wzajemnej wiarytelności w stosunku do powoda. Obowiązujące w tym postępowaniu ograniczenia są ponadto dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, zgodnie z art. 493 § 1 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do podanej daty, przy rozpoznawaniu zarzutów od nakazy zapłaty uwzględnieniu podlegają tylko takie zarzuty, które zostały podniesione we wskazanym środku zaskarżenia, pozwany nie może bowiem w dalszym toku postępowania powoływać dalszych zarzutów, kolejnych okoliczności i wniosków dowodowych, nie jest więc uprawniony do opierania na nich apelacji wniesionej od wyroku utrzymującego w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym. Wskazane ograniczenie może nie przemawiać przeciwko stronie pozwanej, nie jest bowiem wykluczone przyjęcie dopuszczalności powołania się przez skarżącą na fakt złożenia oświadczenia o potrąceniu po wydaniu wyroku, chodziło bowiem o nową okoliczność, która nie wystąpiła podczas postępowania przed Sądem Okręgowym, nie mogła więc zostać powołana na wcześniejszym etapie sprawy, czyli zanim strona pozwana złożyła oświadczenie z dnia 28 grudnia 2012 r.

Nawet przyjmując możliwie korzystną wykładnię art. 493 § 1 k.p.c. dla strony pozwanej, zakładając dopuszczalność powoływania oświadczenia o potrąceniu dokonanego w toku postępowania, czyli po wniesieniu zarzutów, jak również po wydaniu zaskarżonego wyroku, przy rozpoznawaniu apelacji nie można było natomiast pominąć drugiego istotnego ograniczenia obowiązującego w postępowaniu nakazowym, które zostało uregulowane w § 3 powołanego przepisu. Nie można więc było nie dostrzec, że w postępowaniu nakazowym, także na etapie postępowania przed sądem drugiej instancji, dopuszczalność podnoszenia zarzutu potrącenia, także na podstawie oświadczenia o potrąceniu złożonego w toku sprawy, jest ograniczona do sytuacji, w których zasadność takiego zarzutu została wykazana dokumentami określonymi w art. 485 k.p.c., czyli uzasadniającymi wydanie nakazu zapłaty na wiarytelność objętą zarzutem potrącenia. Nie ulega także kwestii, że ciężar udowodnienia roszczenia objętego tym zarzutem spoczywa na pozwanym i obejmuje także obowiązek wykazania okoliczności podanych na jego uzasadnienie dokumentami wskazanymi w art. 485 k.p.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 sierpnia 2012 r., VIA Ca 383/12). Wprawdzie początkowo Sąd Najwyższy nie dopuszczał możliwości wykazywania takich okoliczności innymi środkami dowodowymi, nawet w celu udowodnienia czynności potrącenia dokonanej przed wszczęciem sprawy sądowej (por. wyrok z dnia 7 maja 2004 r., I CK 666/03), ostatecznie jednak uznał, że „Przewidziane w art. 493 § 3 k.p.c. wymaganie udowodnienia wiarytelności przedstawionej do potrącenia dokumentami wskazanymi w art. 485 k.p.c. nie dotyczy sytuacji, w której do potrącenia doszło przed doręczeniem pozwanemu nakazu zapłaty i pozwu” (uchwała z dnia 3 października 2005 r., III CZP 56/05). Przytoczony pogląd Sądu Najwyższego nie ma zastosowania w tej sprawie, nie ulega bowiem kwestii, że strona pozwana nie składała oświadczenia o potrąceniu wzajemnej wiarytelności z tytułu kary umownej z niezapłaconą częścią kwoty objętej żądaniem pozwu przed otrzymaniem odpisu nakazu zapłaty, takie oświadczenie złożyła bowiem dopiero po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy, w dniu 28 grudnia 2012 r., zwłaszcza że odmiennej tezy strona skarżąca nie prezentowała ani przed Sądem Okręgowym, ani w apelacji, nie twierdziła w szczególności, aby dokonywała kompensaty roszczeń obu stron przy doręczeniu powodowi obu not obciążeniowych załączonych do apelacji. Oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wiarytelności ma doniosłe znaczenie prawne, nie może być złożone w sposób dorozumiany, wymaga bowiem jasnego i jednoznacznego wyrażenia woli przez stronę korzystającą z tego rodzaju uprawnienia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 13 października 2005 r., IA Ca 324/05). Wysyłając do powoda obie noty załączone do apelacji, strona pozwana złożyła oświadczenie o skorzystaniu z uprawnienia związanego z obciążeniem powoda karą umowną w kwocie podanej w tych dokumentach,

nie złożyła natomiast oświadczenia o potrąceniu kary umownej z niezapłaconą częścią wynagrodzenia należnego powodowi za wykonanie umowy z dnia 18 września 2009 r. Nawet jeżeli przyjąć, że takie oświadczenie strona pozwana mogła złożyć w toku postępowania w rozpoznawanej sprawie, czyli pomijając ograniczenie z art. 493 § 1 k.p.c., nie można było uznać, że roszczenie z tytułu kary umownej zostało wykazane dokumentami określonymi w art. 485 k.c. w sytuacji, gdy w celu wykazania tej wiarygodności strona pozwana powoływała się na § 9 ust. 1 umowy, okoliczność opóźnienia powoda w jej wykonaniu była wykazywana protokołem odbioru projektu z dnia 21 kwietnia 2011 r., natomiast zakres skorzystania przez zamawiającego z uprawnienia dotyczącego naliczenia kary umownej był wykazywany notami księgowymi załączonymi do apelacji. Każdy z tych dowodów stanowi dokument prywatny, żaden z nich nie może być uznany za podstawę wydania nakazu zapłaty z art. 485 k.p.c., korzystając ze wskazanych dokumentów strona powodowa nie uzyskałaby wobec powoda nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, mogłaby natomiast na ogólnych zasadach, według zwykłych przepisów postępowania procesowego, dochodzić zasądzenia od powoda wskazanej kary umownej. Z powodów formalnych nie było dopuszczalne wykazywanie zasadności roszczenia objętego potrąceniem z dnia 28 grudnia 2012 r., zgłoszone w apelacji wnioski dowodowe podlegały więc oddaleniu, o czym Sąd Apelacyjny orzekł podczas rozprawy apelacyjnej. Wiarygodność strony pozwanej w stosunku do powoda z tytułu kary umownej może być dochodzona na ogólnych zasadach w osobnym postępowaniu, może ponadto stanowić podstawę do podjęcia przez stronę pozwaną innych kroków w celu obrony swoich interesów, w rozpoznawanej sprawie nie było natomiast dopuszczalne badanie jej zasadności.

Z podanych powodów apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, została więc oddalona, zwłaszcza że nie zostały w niej podniesione zarzuty dotyczące wydania nakazu zapłaty z dnia 8 grudnia 2012 r. w postępowaniu nakazowym, dopuszczalność jego wydanie nie podlegała więc badaniu z urzędu przez Sąd Apelacyjny, zarzuty związane z naruszeniem przepisów postępowania przez sąd pierwszej instancji, z nielicznymi wyjątkami, podlegają bowiem badaniu wtedy, gdy zostały podniesione w apelacji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07). Z urzędu sprostowaniu podlegało natomiast oznaczenie strony pozwanej, zgodnie z art. 350 § 3 k.p.c., aktualna nazwa strony skarżącej wynika bowiem z dokumentów złożonych do akt rozpoznawanej sprawy.

Oddalenie apelacji uzasadniało obciążenie strony pozwanej kosztami poniesionymi przez powoda w postępowaniu apelacyjnym. Na podstawie art. 98 § 1 i 3 i art. 99 i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Apelacyjny zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 5400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym. Uwzględniona została stawka minimalna obowiązująca w sprawach o zapłatę oraz podana w apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów i art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.